

Božićno bilje – lijepo i korisno

Автор(и): Растителна защита
Дата: 28.12.2022 Брой: 12/2022

Jedna od božićnih tradicija nalaže da svaki dom tijekom blagdana bude lijepo ukrašen. Važan dio božićne atmosfere čine biljke koje simboliziraju blagdan. Osim dobro poznatog božićnog drvca, postoji nekoliko drugih biljaka koje nisu samo dio božićnog duha, već su i vrlo tražene u farmaciji i narodnoj medicini.

Božikovka (*Euphorbia pulcherrima*), ili poinsettia kako je komercijalni naziv biljke, cvate za Božića i njezini listovi oblikuju zvijezdu. U divljem stanju, božikovka je zimzeleni grm koji doseže visinu do 3–4 m, za razliku od ukrasnih unutarnjih hibrida, koji dosežu visinu od samo 30–40 cm. Najčešće sorte koje se uzgajaju kod kuće su Freedom, Cortez, Star i Lilo te njihovi višebojni oblici. Posljednjih godina popularna je postala i sorta Millennium – s velikim crvenim cvjetovima, koju je uzgojila njemačka tvrtka Fischer.

Njezini listovi su eliptični s jasno izraženim žilama i dugim peteljka. Na vrhovima stabljika, listovi se mijenjaju i tvore rozetu koja postaje crvena i podsjeća na "zvijezdu". Pravi cvijet sastoji se od nekoliko malih cvjetića smještenih u središtu obojene rozete.

Biljka potječe iz tropskih područja Meksika i Gvatemale, ali cvijet s ljubičastim listovima postao je tradicionalni božićni simbol u Americi, zapadnoj Europi i, već nekoliko godina, također u Bugarskoj.

Bijela imela (*Viscum album*) je lijepa biljka povezana s legendama koje okružuju Božić, od kojih je jedna poljubac pod visećom imelom. Tradicija potječe iz skandinavske mitologije, gdje je imela simbol ljepote, zdravlja i plodnosti. Zapravo, *Viscum album* je biljna vrsta iz obitelji *Santalaceae*, i uvrštena je na popis ljekovitih biljaka. To je jedna od posebnih vrsta parazitskih biljaka jer ima zelene listove koji mogu provoditi fotosintezu, ali joj je potrebna biljka domaćin iz koje će apsorbirati vodu i mineralne soli. Zove se poluparazit.

Bijela imela je jedna od rijetkih parazitskih biljnih vrsta u Europi koja parazitira izravno na stabiljkama biljaka domaćina.

U suvremenoj medicini koriste se listovi zajedno s grančicama, ili samo listovi; beru se u ožujku i travnju.

U narodnoj medicini, bijela imela smatra se biljem koje pomaže obogatiti tijelo kalcijem, što je važno za koštani sustav. Regulira krvni tlak (i kod hipertoničara i kod hipotoničara) i poboljšava zdravlje srca, pomaže kod hormonske neravnoteže kod žena u razdoblju neposredno prije i nakon početka menopauze, uklanja metaboličke poremećaje, koristi se za liječenje ateroskleroze i epilepsije. Bijela imela također liječi neredovitu menstruaciju, bubrežne bolesti, žensku neplodnost, bronhalnu astmu, živčane poremećaje, napadaje panike i tjeskobu, vrtoglavicu, poremećaj ravnoteže, nesanicu i glavobolju.

Božićni kaktus omiljena je sobna biljka sa svijetlim cvjetovima, koja je svoje ime dobila zbog razdoblja cvatnje: od početka studenog do kraja siječnja. Zove se i božićni kaktus jer biljka pripada obitelji Cactaceae. Njezin botanički naziv Schlumbergera potječe od poznatog francuskog uzgajivača kaktusa Frédéric Schlumbergera.

U svom prirodnom okruženju, to je mali grm čije se stabljike višestruko dijele u obliku lepeze. Na prednjem vrhu završnih segmenata formiraju se cvjetni pupoljci i cvjetovi. Raste u šest sorti koje se javljaju u planinama istočnog Brazila.

Potječe iz vlažnih brazilskih šuma, gdje cvate kao epifit na deblima i korijenju drveća na vrhuncu tropskog ljeta, što se poklapa s najhladnijim vremenom zime u Bugarskoj.

Schlumbergere imaju zračne korijenje koje apsorbira vodu iz vlage u zraku i hranjive tvari iz kišnih kapi. Cvjetovi su lijevkastog oblika, obično ružičasti ili bjelkasto-ružičasti (međutim, kultivari uzgajani u rasadnicima mogu imati i narančaste, žute ili crvene cvjetove), i imaju 20–30 latica.

Božikovina (*Ilex*), ili Samodivski šimšir, također nazvana *Ilex*, je zimzeleni bodljikavi grm koji obično doseže visinu do 3 m, ali često poprima veličinu i oblik stabla, visokog 10–12 m. Njezin latinski naziv *Ilex* dolazi od "zimzelenog hrasta" (*Quercus ilex*). Povezana je s lovorovim šumama koje su nekoć prekrivale mediteransko područje.

Biljka je sjenoljubiva i nalazi se uglavnom u vlažnim i sjenovitim šumama istočne bukve, pretežno u suptropskim i prijelaznim prema umjerenim mediteranskim zonama. U Bugarskoj se nalazi uglavnom u šumama planine Strandža i zapadno u području Malko Tarnova u rezervatima "Vitanovo" i "Sredoka", ali i u Rodopima, Srednoj Gori, Strandži i Belasici; općenito je prilično rijetka biljka. *Ilex* također voli sunce. Neki od njezinih šarenih oblika zahtijevaju više svjetla. Preferira vlažna tla. Razmnožava se s velikim poteškoćama – i iz sjemena i iz reznica. Vjerojatno je zato *Ilex* tako rijetka i vrijedna vrsta.

Božikovina (*Ilex aquifolium*) dobro je poznata po svojoj atraktivnoj zimzelenoj lišću i svijetlocrvenim plodovima, što je čini popularnim izborom za vrtove i uređenje okoliša. Vrlo često, rezane grane božikovine koriste se u cvjećarstvu za božićne ukrase, vijence ili lijepe košare i bukete, u kombinaciji s drugim biljkama. Međutim, ne znaju svi da je to omiljena hrana jelena, koji vole grickati nježno lišće donjih grana.

Zanimljivo je da je u šumskim uvjetima božikovina razvila jedinstveni obrambeni mehanizam kako bi se zaštitila od gladnih jelena. Kada jeleni grizu lišće božićne biljke, stablo reagira stvaranjem bodljikavog lišća na donjim

granama, koje je manje ukusno šumskim životinjama. To omogućuje stablu da nastavi rasti čak i pod stalnom prijetnjom biljojeda.

Šiljasto lišće koje počinje rasti kao odgovor na povećani interes jelena mnogo je tvrđe od glatkog, sjajnog lišća koje stabla božikovine proizvode u normalnim uvjetima. Šiljasto lišće također je manje hranjivo od normalnog lišća, što znači da je manja vjerojatnost da će ga jeleni jesti.

Obrambeni mehanizam kod božikovine također je učinkovit protiv štetnika i patogena, i zadivljujući je primjer kako su biljke evoluirale kako bi se prilagodile svom okruženju.

U farmaciji koriste se listovi biljke. Sadrže alkaloide i teobromin i imaju laksativno djelovanje i dijaforetički učinak, učinak snižavanja temperature kod pleuritisa, šarlaha, tifusa i ospica, te diuretički učinak – kod ascitesa, gihta i reumatizma. Njihova primjena je unutarnja, kao infuzija ili odvar, a u homeopatiji – za liječenje bolesti zglobova i očiju.

Hippeastrum (Hippeastrum) je rod lukovičastih jednosupnica iz obitelji Amaryllidaceae. Njihov uobičajeni naziv je amaryllis, ali ne smiju se miješati s biljkama koje pripadaju pravom rodu Amaryllis, koji pripada istoj obitelji. Za razliku od njih, prirodna rasprostranjenost Hippeastruma je u tropskim i suptropskim zonama Amerike, gdje rastu uglavnom kao geofiti, iako se nalaze i epifitski predstavnici. Hippeastrumi su među najraširenijim ukrasnim biljkama, a danas su uzgojene mnoge raznovrsne sorte s različito oblikovanim i obojenim cvjetovima.

Amaryllis je lončana lukovičasta cvjetnica s ogromnim crvenim, ružičastim i žutim cvjetovima, a u mnogim zemljama uobičajeno je poklanjati ovu biljku za božićne blagdane. Simbolizira toplinu i gostoljubivost.

Vrijeme sadnje: od listopada do kraja travnja. Sade se u ne preširoke lonce; dovoljno je da ima širine dva prsta između lukovice i ruba lonca, ali je poželjno da lonci budu dublji. Lukovice se ne zakopavaju potpuno; jedna trećina lukovice mora ostati iznad površine tla. Ljeti razvijaju veliki korijenov sustav, koji raste iz baze lukovice, stoga lonac mora biti dubok. Od svih lukovičastih biljaka, amaryllis je najlakše natjerati da cvjeta. To se može postići u zatvorenom ili na otvorenom prostoru i tijekom produženog vremenskog razdoblja, od prosinca do kraja lipnja.